

Predsednik društva koroških slovenskih pravnikov in veteran bojev za uveljavitev pravic slovenske narodnostne manjšine Rudi Vouk.

FOTO UROŠ HOČEVAR

»Ljudje so seveda še tu, le slovensko ne govorijo več«

Slovenska manjšina v Avstriji Pogovor z Rudijem Voukom, borcem za pravice avstrijskih Slovencev

V Avstriji že več let napovedujejo reformo sodstva, z njo pa se je ukvarjalo kar pet zadnjih pravosodnih ministrov. Pred kratkim so iz nekdanje sovladajoče svobodnjaške stranke pricurljale podrobnosti iz reformnih predlogov, ki govorijo o usodi treh majhnih dvojezičnih sodišč na avstrijskem Koroškem: v Pliberku, Železni Kapli in Borovljah. Predsednik društva koroških slovenskih pravnikov in veteran bojev za uveljavitev pravic slovenske narodnostne manjšine Rudi Vouk pravi, da bi lahko reformo izkoristili za to, da bi koroški Slovenci na vsem območju, kjer so poseljeni, končno dobili ustavno zagotovljeno pravico do obravnave v svojem jeziku. Pa čeprav bi bilo za to treba žrtvovati tri manjša sodišča.

BORIS ČIBIČ

Kaj so razkrili svobodnjaki? Ti se pretvarjajo, da jim gre za ohranitev treh malih sodišč, v resnici pa jim gre za preprečitev razširitve dvojezičnega sodstva. Zavzemajo se za to, da ne bi imeli z avstrijsko državno pogodbo zagotovljenih dvojezičnih sodišč v Celovcu, Velikovcu in Beljaku.

Ki jih že zdaj ni ...

Da, a lahko bi jih dobili ob tej priložnosti, ko uveljavljamo sodno reformo. Po dolgem času bi lahko rekli, da je 7. člen vsaj glede tega vprašanja uresničen. Ta tri sodišča potrebujemo. Od njih bi imeli velikanske prednosti. Večji del slovenske manjšine in vse naše organizacije je zdaj doma v krajih, kakor je Celovec, kjer nimajo možnosti uporabljati maternega jezika pred sodiščem.

Opozarjate, da bi se morali glede tega vprašanja poenotiti tudi sami Slovenci.

Problem je ta, ker ima slovenska skupnost svoje lokalne patriote, ki se zavzemajo, da bi v njihovih krajih sodišča ostala. To je sicer razumljivo, a če nekdo trdi, da zastopa interese slovenske manjšine, mora gledati celoto, ne pa le nekaj partikularnih interesov. Ta reforma bo nekaj širšega. Avstrija hoče po celotni republiki odpraviti sodišča, ki imajo samo enega sodnika, pristojnega za vse. Najmanjša sodišča bodo v bodoče takšna, da bodo imela po štiri sodnike, enega za kazenske postopke, dva za civilne zadeve, enega za zunajpravna vprašanja. Nam na ljubo te reforme ne

bodo končali pred dvojezičnimi sodišči, a mi imamo zdaj izbiro: lahko produktivno sodelujemo in rečemo, da za izvajanje dvojezične sodstva potrebujemo še to in to in to ter ga moramo razširiti tudi na Beljak. To se ne bi zgodilo, če bi zaprli le ta tri mala sodišča in jih združili. Beljaka namreč ni zraven, zato bi bila to dobra priložnost, da dobimo tudi tam dvojezično sodišče. Lahko pa se postavimo na stališče, da hočemo na vse kripje ohraniti naša mala sodišča, potem pa je velika nevarnost, da ne bomo dobili nič.

Brez vsaj minimalnega medsebojnega konsenza, to pa so zagotovljene ustavnopravne pravice, lahko nemo obstajati kot politična skupnost z narodno zavestjo in nadaljujemo le še kot folklorna skupina.

Se ne bojite, da bi vas potegnili za nos? Ukinejo mala sodišča, velika zgolj objubijo, objube pa nikoli ne izpolnijo?

Ne, ne, hkrati z ukinitvijo že morajo delovati večja sodišča v slovensčini. To so ustavnopravno zajamčene pravice, zato bi ta reforma padla, če bi nas poskušali na ta način ogoljufati.

Ampak, strogo rečeno, že obstoječi sistem ni v skladu z ustavo, pa vseeno deluje.

Res je, že zdaj ni v skladu z avstrijsko državno pogodbo, saj imamo uradno priznane dvojezične občine, kjer lahko povsod uporabljate slovensčino, le pred sodiščem ne. Zakaj smo dopuščali takšno protipravno stanje? Odgovor je preprost. Če hočes v pravo kaj doseči, moraš imeti možnost pritožbe. Mi pa je nismo imeli. Na ustavno sodišče s civilnega ne prideš zlahka. V zadnjih letih se to še kdaj zgodi, prej pa se sploh ni, ker bi moralo posamezno sodišče samo sprožiti postopek na ustavnem sodišču, kar pa seveda nikoli ni storilo. Vsi smo vedeli, da je stanje neustavno, kakor smo to vedeli tudi pri dvojezičnih tablah in še marsikje. A če nimaš pravne

ga sredstva, ne moreš narediti nič. Države se rade poigravajo s tem, da na papirju nekaj zelo lepo napišejo, sredstev, da bi to udeležil, pa ti ne dajo v roke.

Omenili ste, da ne gre le za probleme na področju sodstva. Polet ste pripravili cel spisek zadev, za katere se je Avstrija v ustanovnem aktu obvezala, a jih še vedno ne izpolnjuje.

Govorite o naši iniciativi Skup, ki je katica za Slovenski konsenz za ustavnopravne pravice. V ozadju te pobude je pričakovanje, da bi morali koroški Slovenci ob vsej pluralnosti in »skreganosti« imeti vsaj en minimalni konsenz, to pa so zagotovljene ustavnopravne pravice. Če tudi tega ni več, potem lahko nemo obstajati kot politična skupnost z narodno zavestjo, ampak lahko nadaljujemo le še kot folklorna skupina. Te osnovne zavesti o pravicah, ki nam pripadajo, pa v zadnjih letih ni več. Naši obe predstavniški organizaciji sta bili po državni pogodbi iz leta 1955 na daleč bolj različnih ideoloških bregovih kakor danes, ena na jugoslovanski, druga na katoliški, celo klerikalni liniji, ampak glede tega, kako razumeti in uresničevati 7. člen, sta našli skupni jezik. Ob stoti obletnici plebiscita, ki bo prihodnje leto, bo treba to spomenico posodobiti, naša skupina pa je tak predlog manifesta že pripravila. V njem piše, kaj vse manjka. Najprej pa je treba pogledati številke. Pred enim stoletjem ni bilo 65.000, danes pa 13.000, vsaj po uradnih rezultatih. Ostalo nas je le 20 odstotkov. Če to črto povlečemo naprej, ni težko izračunati, kdaj bo manjšina izginila. Če hočemo tu kaj narediti, je nujno, da tako začnemo ukrepati in prenehamo govoriti, kako je vse lepo in kako dobro se razumemo. Številke tega ne potrjujejo. Govorijo nekaj povsem nasprotnega, in to na vseh področjih: od šolstva do uradnega jezika, od medijev do financiranja. Kamor pogledate, so velike luknje.

Kje pa zdaj ni konsenza med predstavniškimi organizacijami?

To ni tako preprosto odgovoriti. Dogaja se namreč, da obstajajo skupna stališča, ampak o tem nihče ne ve nič, saj nihče ne poroča, kaj te organizacije sploh zastopajo. Ni več nobene politične diskusije, ni zavesti, kaj naj bi potrebovali. To pa je osnova za to, da smo lahko kot manjšina v naših prizadevanjih uspešni. Informacij ni več, temu pa je botroval kompromis o

dvojezičnih tablah leta 2011. Ta je bil tak, da ni bilo več konsenza, saj ga je zbor narodnih predstavnikov NSKS zavrnil, ker ne ustreza ustavi in razsodbam ustavnega sodišča.

Kako potem lahko to imenujete kompromis, če Slovenci niso bili za? Kompromis med kom je torej bil?

Med vlado in tremi predsedniki, ki so ga podpisali, a niso o tem nič vprašali svojih organizacij. Narodni svet je potem glasoval proti njemu. A se ga ni dalo več izpodbiti, ker so pohiteli, da so ga sprejeli na ustavni ravni. Z njim se je poslabšalo stanje, ki smo ga že imeli izborjenega na sodiščih. Naj vam dam banalen primer. Doma sem iz Dobrle vasi, ki ni bila predvidena, da bi v njej slovensčino uporabljali kot uradni jezik. Leta 2000 sem si to pravico sam priboril pred ustavnim sodiščem. Deset let sem imel to pravico, potem pa so mi jo spet vzeli. To je bil unikum za članico EU, da z ustavnim zakonom odvzame manjšinsko pravico in nihče ne protestira. EU začenja postopke proti madžarski in poljski vladi, ker kršita norme pravne države, Avstrija pa bi si na manjšinskem področju zaslužila isto. Mene in še marsikoga takrat »naši« zastopniki vsekakor niso predstavljali. To ni bil noben kompromis. Sprejemali so nekaj, na kar se sploh niso spoznali. Isto se je zgodilo glede dvojezičnih napisov. Če bi sledili razsodbi ustavnega sodišča, bi jih moralo biti dvakrat več, kot jih imamo zdaj zaradi »kompromisa«.

Za Avstrijo je najbrž bolje, če imajo njeni Slovenci čim več predstavniških organizacij. Čim bolj so razdeljeni, toliko lažje jim je vladati.

Da, to je najbolj učinkovito sredstvo. Nič ni treba narediti, saj se sami med seboj prerokajo. Zato mislim, da ni naključje, da je prav takrat, ko so razpravljali o dvojezičnih napisih, nastala še dodatna, še tretja »krovna« organizacija. Bili so ljudje v ozadju, ki so točno vedeli, zakaj silijo k nastajanju in priznanju tretje organizacije, saj je potem še lažje izigravati drugega proti drugemu. Primer z reformo sodstva je podoben. Če razlagamo uradu za Slovence po svetu v Ljubljani o tem, da imajo same organizacije koroških Slovencev različne poglede na dogajanje, nam seveda odgovarjajo, najprej se dogovorite med seboj. A tega ne moremo, ker nimamo ustreznih

strukture, te pa ni, ker nam je Avstrija ni pripravljena zagotoviti. Organizirani smo kot društva. Čeprav se ta lahko imenujejo »krovne organizacije«, niso čisto nič več kakor kako pevsko ali filatelistično društvo. Avstrija je znana po svetu po tem, da ima vse, kar država določa, da je v javnem interesu, tudi javno pravno organizirano. Ustanavlja zbornice, omogoča samoupravne pravice vsem, od požarne zaščite do lovskih društev in okoljevarstvenih organizacij, ki jim daje pristojnosti, da pred sodišči zastopajo svoje interese. Tudi verske skupnosti so tako organizirane in je jasno določeno, kako volijo svoje organe. Pri nas pa tega ni, kar očitno kaže, da za Avstrijo mi nismo v javnem interesu. Ni ji v interesu, da bi lahko manjšina učinkovito nastopala, zato pa nas lahko izigravajo, kolikor hočejo. Čim več bo takšnih organizacij, kjer predsednik ali tajnik poklicno izvaja to funkcijo in živi od tega, da je funkcionar, manj bo interesa, da bi si sam sebi odvezal službo. Ne ravno enotno, vsekakor pa skupno zastopstvo

Stoti rojstni dan plebiscita prihodnje leto bi moral biti nova, če ne zadnja priložnost, da Slovenija dejansko notificira avstrijsko državno pogodbo.

bi moralo biti v interesu tiste države, ki si dejansko prizadeva za ohranitev svoje manjšine v sosednji državi. Znotraj tega se lahko pripravimo, tako kot v parlamentu, lahko imamo različne frakcije ali stranke, potrebujemo pa način, kako sprejeti odločitve, ki potem resnično veljajo.

Če vas povzamem. Avstriji to vsekakor ni v interesu, manjšina tega ni sposobna narediti, edini igralci, ki bi lahko to izvedel, je Ljubljana. Mislim, da bi Ljubljana lahko to naredila. Ljubljana navsezadnje finančno pospešuje naše delovanje, saj s tem, kar dobimo od Avstrije, tako ali tako ne bi mogli obstajati. Slovenija po eni strani pravi, da se noče vmešavati v naše notranje zadeve, po drugi strani pa se s tem, da podpira vse oziroma dopušča sedanje stanje, prav tako ali pa še bolj vmešava. Težava je, da vse tri

65.000

Slovencev je na avstrijskem Koroškem živelo leta 1920

13.000

jih tam, vsaj po uradnih rezultatih, živi danes

slovenske organizacije politično ne obstajajo. Vsebinsko ne vedo, kaj hočejo, kadrovsko so izčrpane, saj ni ljudi, ki bi bili pripravljeni delovati, škoda se jim zdi zapravljati čas v takšnih strukturah. Mladina sploh ne ve, kaj naj počne s temi organizacijami. To je preživeta struktura, s katero ne bomo prišli naprej.

Prej ste omenili podatke o številu pripadnikov manjšine. Ali je to uspeh avstrijske asimilacijske politike ali neuspeh narodne zavesti med manjšinci? Smrtnost vendarle ni bila toliko večja od rodnosti ...

Ne, ne, ljudje so seveda še tu, le slovensko ne govorijo več. Ključne stvari so se dogajale v prvih 20 letih po podpisu avstrijske državne pogodbe. Največji upad ni bil v prvi republiki, ko so nas dejansko hoteli germanizirati, tudi ne za časa nacizma, ko so nas hoteli tudi fizično uničiti, temveč šele po tem. Pri nekaterih, ki niso bili pretirano narodno zavedni, se je to zgodilo zaradi strahu, da se njihovim otrokom ne bi dogajalo nekaj podobnega kot njim samim, zato so se odločili, da z otroki ne bodo več govorili slovensko. Država ni naredila nič proti temu. Obvezno dvojezično šolstvo so odpravili že leta 1958 pod pritiskom Heimatdiensta, ki ga zdaj tako hvalijo, ker je deloval v skupini, ki je sklepala »kompromis«. Pouk je bil tak, da se tudi tisti otroci, ki so bili prijavljeni v slovensko šolanje, niso bogve kaj naučili po slovensko. Pogledjte ljudska štetja. Ne glede na to, koliko so bila zmanipulirana, saj s tem, kar dobimo od Avstrije, tako ali tako ne bi mogli obstajati. Slovenija po eni strani pravi, da se noče vmešavati v naše notranje zadeve, po drugi strani pa se s tem, da podpira vse oziroma dopušča sedanje stanje, prav tako ali pa še bolj vmešava. Težava je, da vse tri

njemu »smrtonosnemu« razvoju, nam je uspelo vsaj upočasniti te trende, ki nam jih do danes ni uspelo ustaviti. Težave so potem nastale drugje. Vseh tistih, ki niso imeli višje izobrazbe ali niso bili kmetje, ni več, a tudi tisti izobraženi se soočajo s problemom, da ne morejo najti ustreznih zaposlitve. Doživljamo breme možganov, ki nas zelo tare. Modernizacija je tudi nas prizadela. To ni več »Rož-Podjuna-Zilja«, zdaj smo povsod razpršeni: Celovec, Gradec, Dunaj, pa tudi Ljubljana. Zato je zdaj vprašanje, kako koroške Slovence ohraniti tudi v mestnem okolju, kaj jim je treba nuditi, da se ohranijo. Na Dunaju bi morali že zdavnaj odpreti pravo slovensko šolo, ki je nimamo. A o tem nihče zares ne razmišlja.

V Avstriji sicer ni opaziti, da bi kdo izpodbijal dejstvo, da se je Slovenija rodila iz nekdanje Jugoslavije, a v Ljubljani se vedno znova dvigne vik in krik, ko se postavi vprašanje, ali bi morali pri Rusiji, ki uradno hrani avstrijsko državno pogodbo, to tudi uradno »notificirati«. Kaj menite o tem?

Mislim, da je to nujno potrebno in da Slovenija že predlogo diskutira o tem. Stoti rojstni dan plebiscita bi moral biti nova, če ne zadnja priložnost, da Slovenija to tudi dejansko stori. Zakaj? Avstrija trdi, da je s »kompromisom« iz leta 2011 uresničen 7. člen. Mi vemo, da to ni res. A se ne moremo več pritožiti, ker je to sprejeto na ustavni ravni in so nam pravne poti zaprte. E dini, ki lahko še karkoli ukrene, je Slovenija. Nam je jasno, da Slovenija ne bo vlačila Avstrije pred Združene narode ali poslala podpisnik, Rusije, ZDA, Velike Britanije in Francije, da naredijo o tem tribunal. Ampak več govorili slovensko. Največji upad je bil med popisoma leta 1951 in leta 1971. Takrat smo bili še kmečki narod, imeli smo nekaj duhovnikov, a šele v 70. letih, ko so se domov na Koroško začeli vračati prvi maturanti Slovenske gimnazije in se upirali doteda